

OPINIA

națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDAȚIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

Analize sociale pe timp de incertitudine (II)

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

În sensul și în spiritul în care sociologii francezi mai înainte menționați susțin că sociologia are menirea de a oferi "arme intelectuale" și argumente pentru analiza cât mai obiectivă a schimbărilor sociale, se înțelege că ei au în vedere un anume "numitor comun" al conceptelor și metodelor cu care operează una dintre științele care este cel mai strâns legată de societatea contemporană și de la care aceasta așteaptă sprijin deopotrivă pentru "autocunoaștere" ca și pentru "auto-transformare". Acesta nu este, desigur, un proces liniar, mecanic, ci unul de o complexitate evidentă.

Este, de aceea, îndreptățit a spune că, mai noi sau mai vechi, diversele curente teoretice și practice ale sociologiei pot inspira și sprijini direct sau indirect multiple cercetări pentru a răspunde unor arzătoare probleme social-economice.

Între acestea, pentru țările în tranziție, cum este și România, un loc aparte revine acelor aspecte esențiale pe care le-ar putea clarifica răspunsurile la întrebări cruciale: Încotro se îndreaptă societatea? Care este explicația faptului că pluralismul democratic și statul de drept întrețin și poate chiar genera stări sociale conflictuale? Există pers-

pectiva armonizării intereselor diverselor categorii sociale? Care este relația dintre educația civică și protejarea avuției naționale? etc. Se înțelege că la asemenea întrebări sunt chemați și pot să răspundă și sociologii români, sociologia românească având cunoscute și bogate tradiții în câmpul intelectual al științelor sociale.

Deoarece, în mod firesc, un asemenea "câmp" este sau trebuie să fie totdeauna deschis gândirii științifice de pretutindeni, prezintă însemnătate și cunoașterea unor noi puncte de vedere din spațiul altor culturi și preocupări științifice, cum ar fi, spre exemplu, școala sociologică franceză. În acest sens, este de semnalat lucrarea de sinteză a lui Pierre Ansart despre sociologiile contemporane care prezintă patru curente principale ale acestora: structuralismul genetic (Pierre Bourdieu), sociologia dinamică (George Balandier, Alain Touraine), abordarea strategică (Michel Crozier) și individualismul metodologic (Raymond Boudon).

(Continuare în pag. 6)

Cercetarea științifică sau arta de a sta la pândă

Acad. Radu P. Voinea

Se afirmă uneori că marii oameni de știință și marii inventatori au avut noroc, șansă sau inspirație fericită, împrejurări care, la o primă vedere, nu par să aibă nici o legătură directă cu efortul depus. Îndoșezi în cărțile pentru tineret se răspândesc asemenea idei care pot crea iluzia că se pot obține rezultate epocale, așa, stând într-un fotoliu confortabil și meditănd adânc, într-un fel de stare de teamă. Nimic mai fals! Acesta este numai momentul descoperirii sau al invenției, trecându-se sub tăcere, parțial sau total, perioada premergătoare acestui moment. Or, momentul descoperirii este numai vârful aisbergului. Edison spunea, pe bună dreptate, că geniul este 99% transpirație și 1% inspirație, exprimând aceeași idee. Firește, norocul are și el importanța lui. Într-o poezie din literatura sanscrită, în traducerea lui George Coșbuc, se spune: **Talent fără noroc/ E de prisos/ Tămăia fără foc/ N-are miros!**

Pe de altă parte, însă, John Bernal spunea că toți oamenii de știință au noroc, dar foarte puțini își dau seama că-l au. Și tot el a mai spus că nu este chiar atât de greu să faci o descoperire epocală, greu este să-ți dai seama că ai făcut-o. Iată câteva

exemple care ilustrează aceste afirmații. Se spune că **Röntgen** a avut noroc că a așezat plăcile fotografice acolo unde le-a așezat, pentru că astfel a putut observa că ele se impresionau fără o cauză cunoscută și, căutând cauza, a descoperit razele X. Este adevărat, dar nu este mai puțin adevărat că, cu puțin timp mai înainte, celebrul fizician englez **William Crookes**, descoperitorul razei catodice, a așezat plăcile în același loc ca și Röntgen, a observat și el că s-au impresionat fără o cauză cunoscută, dar a procedat cu totul altfel: în loc să caute acea cauză necunoscută, el a trimis firmei producătoare plăcile fotografice, însoțindu-le de o reclamație în care se plângea de calitatea lor necorespunzătoare.

În ceea ce privește descoperirile epocale, voi cita pe **Michelson**, care descoperise pe cale experimentală că viteza luminii este constantă în medii aflate în mișcare relativă și pe **Lorenz**, care construisese edificiul teoretic pentru a explica rezultatul experiențelor lui Michelson. Niciunul dintre ei însă nu și-a dat seama că făcuseră o descoperire epocală. A trebuit ca **Albert Einstein** să observe acest lucru și să arate că pentru a

explica constanța vitezei luminii este necesar să se renunțe la noțiunile clasice de spațiu și de timp, fundamentând astfel teoria relativității.

Un alt exemplu este cel al doctorului **Oobleja**, care a descoperit fenomene de feed-back în organismul uman, dar nu și-a dat seama că descoperirea făcută depășea domeniul studiat. A fost meritul lui **Norbert Wiener** de a fi fundamentat **cibernetica**. Oobleja putând fi considerat, pe bună dreptate, un promotor al acestei științe al cărei câmp de aplicații este cu mult mai mare decât acela al biologiei umane.

În ceea ce privește **inspirația** vom observa că ea survine, atunci când survine, după perioade îndelungate de intense eforturi fără rezultate concrete, urmate de o pauză mai lungă în care nu ne mai gândim la problema respectivă decât sporadic. Explicația mi se pare simplă. Sistemul nostru nervos stochează o cantitate enormă de informație din care însă numai o foarte mică parte este prelucrată în stare conștientă. Restul este stocat în inconștient unde este prelucrată haotic și de unde evadează în momente de oboseală în subconștient și de acolo în conștient.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru familia tradițională

Acad. ȘTEFAN MILCU

Încep această pledoarie cu o banalitate în aparență: nu tot ce este nou este bun și nu tot ceea ce este vechi e depășit. Criza familiei contemporane în țările zise "dezvoltate", care de fapt sunt avansate sub raport tehnico-științific, ne oferă exemplul deprecierii a ceea ce se poate numi familia individuală, caracteristică cel puțin popoului nostru.

Modificările în structura și în interrelațiile membrilor familiei tradiționale au început să apară și să se accentueze după cel de-al doilea război mondial. O analiză cuprinzătoare a acestui fenomen ar necesita, de aceea, un studiu sociologic complex care ar trebui să prezinte nu numai aspectele descriptive, ci și cauzele acestor fenomene. De altfel, cu o motivare diferită, la Centrul de Antropologie "Fr. Rainer" a început, încă de acum trei decenii, studiul modificărilor demografice ale popoului nostru prin procesul de urbanizare a cărei expresie contemporană este scăderea natalității.

În obiectivul expunerii de față este modificarea profundă survenită în Germania prin apariția a ceea ce se poate numi **familia fără parteneri**. După o statistică recentă s-a constatat că la tinerii între 35-40 ani din această țară, 23% preferă să trăiască izolați. Într-un cartier al unui mare oraș s-au înregistrat 80% din tinerii de ambele sexe, trăind singuri. Această situație a fost înregistrată în anul 1990, fapt de care trebuie să ținem seama, datorită mobilității intervenite în interrelațiile umane ale populației analizate.

Această însingurare are avantaje aparente doar pentru o perioadă a existenței. Pentru că dispariția familiei tradiționale, a copiilor, accentuează situația dramatică în vârstă a treia, când indivizii ca atare se vor plânge de singurătate și nonasistență socială. S-a constatat, totuși, că aproximativ 94% din acești singuratici ar dori să se căsătorească, dar cu o exigență unei neori excesivă. Este explicabil, așadar, de ce au apărut numeroase centre ale "singuraticilor" în care se fac întâlniri periodice cu speranța găsirii unui partener sau parteneră. Prezentarea acestui fenomen ne arată că dispariția familiei tradiționale este un fenomen determinat, probabil, și de consecințele celui de-al doilea război mondial, când s-au pierdut numeroși tineri, dar femeile s-au obișnuit să trăiască singure.

Un fenomen tot atât de patologic este al așa-zisei căsătorii între homosexuali. Într-o recentă publicație am văzut imaginea grotescă a unei astfel de familii în care "mireasa" era un bărbat cu mustați. Din fericire, acest fenomen negativ nu se regăsește în societatea românească, în care familia tradițională și-a păstrat integritatea și aspirațiile ei, transmise din generație în generație.

S-o păstrăm în chip firesc!

Președintele României, Ion Iliescu, a împlinit 65 de ani. În ziua aniversării, oameni politici, personalități ale vieții publice, simpatizanți și prieteni, veniți în număr mare la Palatul Cotroceni, l-au felicitat, înconjurându-l cu dragoste pe bărbatul de stat, ales să îndeplinească cea mai înaltă magistratură, să conducă spre mai bine destinele țării noastre.

● Ut Algebra Poesis

La centenarul poetului Ion Barbu, un articol de prof. dr. Ion Dodu Bălan

Pagina 4

● La început... trecutul.

Prof. dr. Gheorghe Cazan despre "o corectă înțelegere a filosofiei românești".

Pagina 5

● Integrare și dezintegrare în Europa

de azi.
Articol de Valentin Lipatti.

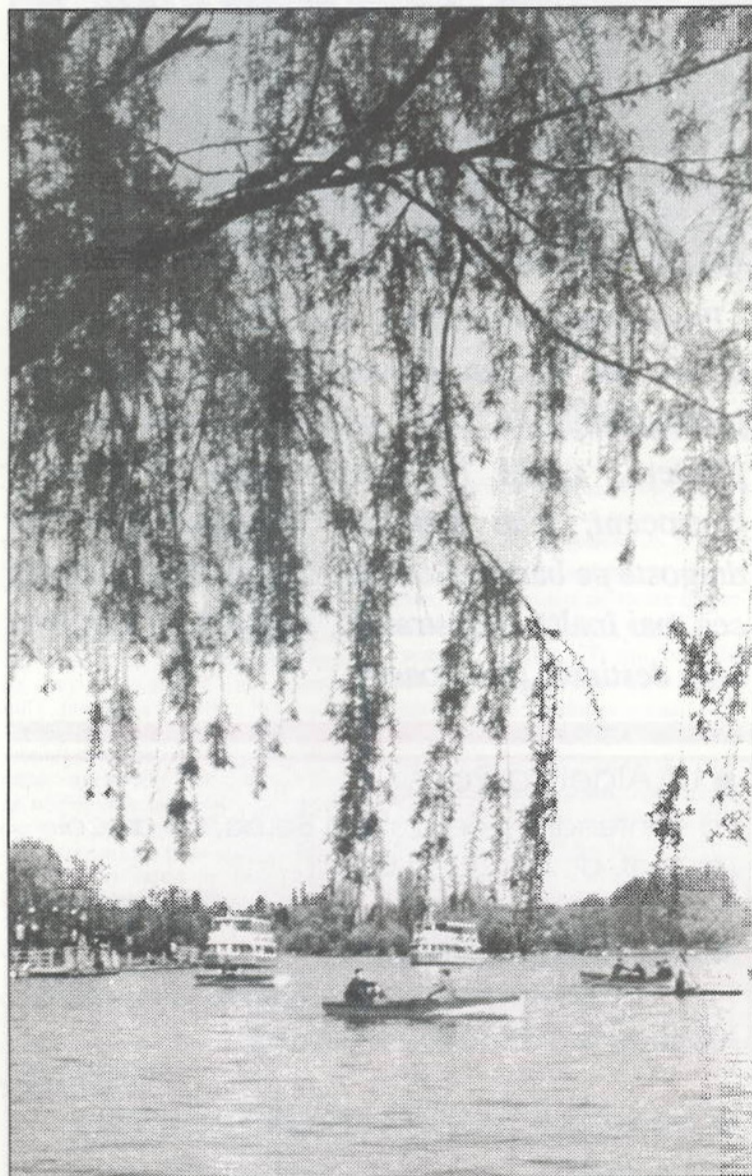
Pagina 7

COLEGIILE REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"

- COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE**
- Acad. Alexandru Bărlădeanu
 - Acad. Anghel Rugină
 - Acad. N. N. Constantinescu
 - Acad. David Davidescu
 - Prof. dr. Constantin Ionete
 - Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
 - Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
 - Prof. dr. Mircea Druc
 - Prof. dr. Alexandru Albu
 - Prof. dr. Mihai Părăluță
 - Prof. dr. Gheorghe Zaman
 - Prof. dr. Petre Mălcome
 - Prof. dr. Mihai Dumitrescu
- COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI**
- Acad. Ștefan Milcu
 - Acad. Radu Voinea
 - Acad. Ștefan Pascu
 - Acad. Ion Coteanu
 - Acad. Cristofor Simionescu
 - Acad. Ștefan I. Ștefănescu
 - Acad. Marius Peculea
 - Prof. dr. Liviu Maior
 - Prof. dr. Grigore Brâncuș
 - Prof. dr. Dan Ghiocel
 - Prof. dr. Emil Tocaci
 - Prof. dr. doc. Grigore Posea
 - Prof. dr. Gheorghe Secară
 - Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac
- COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI**
- Acad. Eugen Simion
 - Prof. dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
 - Radu Beligan
 - Grigore Vieru
 - Paul Everac
 - Dinu Săraru
 - Prof. dr. Ion Dodu Bălan
 - Prof. dr. Victor Giuleanu
 - Dumitru Radu Popescu
 - Paul Anghel
- COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA**
- Prof. dr. Aurelian Bondrea
 - Prof. dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
 - Prof. dr. Ioan Scurtu
 - Prof. dr. doc. Titu Georgescu
 - Prof. dr. Ștefan Lache
 - Prof. dr. Gheorghe I. Ioniță
- COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE**
- Adrian Păunescu
 - Prof. dr. Ion Rebedeu
 - Prof. dr. Ion Mihail Popescu
 - Prof. dr. Gheorghe Cazan
 - Prof. dr. Ion Tudosescu
 - Prof. dr. Tiberiu Nicola
 - Prof. dr. Virgil Constantinescu
 - Valentin Lipatti
 - Dr. Ion Mitran
 - Prof. dr. Florea Duduță
 - Prof. dr. Mircea Nicolaescu
 - Prof. dr. Marin Voiculescu
 - Ion Mărgineanu
 - Dan Lăzărescu
 - Prof. dr. Ion Zară
 - Prof. dr. Constantin Mecu
 - Prof. dr. Marin Nedelea
 - Prof. dr. Constantin Vlad
 - Dr. Nicolae Ecobescu
- COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE**
- Acad. Nicolae Cajal
 - Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnicu
 - G-ral dr. Gheorghe Niculescu, membru de onoare al Academiei Române
 - Prof. dr. doc. Iulian Mincu
 - Prof. dr. doc. Victor Ciobanu
 - Prof. dr. Caius Traian Dragomir
 - Prof. dr. Andrei Firiță
 - Prof. dr. Dorin Sarafoleanu
 - Prof. dr. Ioan Pop D. Popa
 - Prof. dr. Ștefan Costea
 - Prof. dr. Gheorghe Răboacă
- COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI**
- Acad. Valentin Georgescu
 - Acad. Ion Filipescu
 - Acad. Vasile Gionea
 - Prof. dr. Antonie Iorgovan
 - Prof. dr. Adam Popescu
 - Prof. dr. Nicolae Popa
 - Prof. dr. Ion Neagu
 - Prof. dr. Andrei Popescu
 - Prof. dr. Ionel Cloșcă
 - Prof. dr. Mihai Merfea
 - Prof. dr. Mircea Stroia

Director:

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

Semne neîndoielnice ale unui frumos început de primăvară

CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS...

O reușită sinteză a gândirii politice românești

Ideea de a "aduna" într-un compendiu curente și personalități politice ale României, generate de aproape un secol de istorie națională (1848-1940), este salutară sub dublu aspect. Unul dintre acestea se referă la însuși evenimentul editorial în sine: apariția primei lucrări de acest gen din istoria gândirii sociale românești. Al doilea confirmă reușita evidentă a autorului și editurii de a pune la îndemâna publicului și specialiștilor o "elaborare științifică de sinteză într-un domeniu unde istoria și știința politică se întrepatrund" și, ceea ce este deosebit de important, conferind evenimentului o relevanță semnificativă, în condițiile unei "fierberi" specifice a politicii și creșterii interesului pentru o democrație funcțională, în contextul transformărilor de după 1989.

Intenția autorului - mărturisită printr-un scurt cuvânt introductiv - dezvăluie și conștiința dificultăților drumului pe care s-a angajat, depășite în mod cert prin ceea ce s-ar putea numi metoda sau chiar știința de a cerceta metodic, a expune obiectiv și explicita cauzal mișcarea ideilor și personalităților reprezentative ale vieții politice românești dintr-un timp definitiv și determinant al afirmării ființei naționale și statale a românilor. Este timpul în care românii și România și-au creat și câștigat locul și rolul lor propriu, original, marcant și valoros în istoria Europei și a lumii, în general.

Cercetător avizat al istoriei ideilor politice, autor parca destinat lucrărilor de sinteză, prof. dr. Marin Nedelea oferă prin *Istoria României, compendiu de curente și personalități politice* (vol. I: "pașoptismul, conservatorismul, liberalismul" și vol. II: "socialismul, naționalismul, național-pătrânismul, extremismul de dreapta", apărute la Editura "Niculescu", București, 1994) nu doar prilejul unei atractive lecturi pentru cine dorește să se informeze, ci și instrumentele sau criteriile pentru a se ajunge prin cunoaștere corectă la judecăți de valoare, iar prin reperarea valorii la înțelegerea mersului și dinamicii istoriei naționale, înfățișată prin gândirea și opera personalităților care au creat evenimentele și, deopotrivă, prin evaluarea pertinentă a evenimentelor care au generat personalități. Cele aproximativ 600 de pagini ale lucrării cuprind sau acoperă o serie largă de idei, teze și principii ce au călăuzit curente

politice menționate, autorul reușind a departaja, în spiritul raționalității progresului istoric, meritele și eșecurile acestora (sau unora dintre ele, pentru a nu absolutiza). Dată fiind aproape imposibila "povestire" sau redare, într-un scurt articol, a excelențelor micromonografiilor-portret prin care autorul înfățișează cititorului de azi, într-un exemplar spirit analitic, cu forță de sinteză și "prin ele însele", personalități-reper ale vieții social-politice naționale, este ilustrativ a aminti măcar numele unora. Astfel, cititorul interesat are prilejul de a se afla "față în față" cu personalități ca N. Bălcescu sau I. C. Brătianu, G. Barițiu sau Titu Maiorescu, Kogălniceanu sau Iorga, Eminescu sau Dimitrie Gusti, St. Zeletin sau Ion Mihalache, Iuliu Maniu sau Nichifor Crainic, P. P. Carp sau C. Titel-Petrescu, P. P. Negulescu sau Lucrețiu Pătrășcanu, Octavian Goga sau Nae Ionescu, pentru a nu cita decât o parte din cei peste 50 de reprezentanți de vază ai gândirii și acțiunii politice românești dintre 1848-1940. (De fapt, unii au trăit și după 1940, dar opera și activitatea lor politică se încheie sau "fuseseră încheiate", uneori dramatic, înainte sau după 1940, așa cum s-a întâmplat cu I. G. Duca, Nicolae Iorga, Armand Călinescu sau Lucrețiu Pătrășcanu).

Lucrarea este străbătută de preocuparea de a pune în evidență contextul evenimentelor istorice și ideile social-politice, confruntarea acestora. Ferindu-se de descriptivismul istoric și ocolind deliberat anecdotic evenimentelor, autorul tinde către sinteza cu caracter enciclopedic, prezentând tezele și principiile care au animat o epocă sau alta, o guvernare sau alta, recurgând cu măsură la înșeși enunțurile sau "crezul" unei personalități sau alteia. Se recompune astfel tabloul confruntărilor politice desfășurate în respectul regulilor democrației și al intereselor naționale dar, uneori, și contrar acestora. Sunt semnificative, în acest sens, preocupările autorului de a menționa și cita - caracterizând astfel personajele - pozițiile constructive, care au făcut "școală" (uitată, din păcate sau "nefrecventată" de unii, azi), vorbe "de duh" care au rămas memorabile în spiritualitatea românească. Astfel, în legătură cu normele "nescrise" ale confruntărilor politice sunt relevante opiniile lui I. I. C. Brătianu, care

spunea: "Sunt chestiuni care, desigur, pot și trebuie să facă obiectul luptelor politice. Dar aceste lupte trebuie să fie întotdeauna stăpânite de interesele superioare, care se pot rezuma în ideile ce stăpânesc orice viață de stat civilizat, în ideile de drept, de ordine și de armonie socială, unite cu sentimentul demnității naționale în fața lumii externe".

Este un punct de vedere sesizat de cercetarea domnului Marin Nedelea și în cazul altor gânditori și oameni politici români cum ar fi C. Rădulescu-Motru care cerea să se instituie ca regulă principală a discuției politice deschiderea, toleranța, receptivitatea, și nu fanatismul ori exclusivismul ținând, ca metode în lupta politică, de epoci revoluate, remarcă autorul, citând cuvintele filosofului, profesorului și omului politic: "Nu se combat adversarii politici făcând spume la gură și nu se declamă principii cu ochii injectați de sânge și cu scrâșniri din dinți".

Semnificativ pentru cititorul de azi este sesizarea autorului că oamenii politici cu adevărat reprezentativi ai țării nu se călăuzesc totdeauna de criteriul judecăților de valoare în teoria și practica socială, iar o asemenea linie de conduită i-a ajutat pe mulți să se orienteze benefic pentru țară în problema atât de specifică deciziei politice cum este raportul dintre național și internațional, dintre specific și universalitate. Este amintită, în această privință, poziția lui Nicolae Iorga, care considera că o doctrină politică nu trebuie să se întemeieze pe simpla copie a unor teorii "din afară". Fără a nega cerința înțelegerii și preluării experienței altora, notează autorul, Nicolae Iorga sublinia, pe bună dreptate, că "nimic de împrumut n-are valoare decât atunci când se altoiește pe fond propriu", adăugând la universalitate neavând nimic comun cu tendințele de ignorare a personalității proprii națiuni.

Teza sau concepția este prezentă și la alți gânditori, printre care Dimitrie Gusti, P. S. Aurelian, Mihai Ralea, Petre Andrei sau chiar Lucrețiu Pătrășcanu - într-o anumită privință - atunci când au abordat probleme ale reformelor și revoluției sociale, ale intereselor naționale și valorilor (economice, sociale, culturale), ale raporturilor dintre ideal și realitate, opera lor fiind o importantă contribuție la configurarea unei științe politice sau politologiei românești. De altfel, compendiuul profesorului Marin Nedelea se constituie într-o astfel de contribuție, deschizătoare de drum în literatura noastră social-politică, precum și în posibilă statuare a domeniului ca disciplină universitară la facultăți de profil adecvat.

Cititorul care se va apleca asupra acestei cărți va constata cu satisfacție - urmând judecățile pertinente și efortul analitic al autorului - că, într-adevăr, în viața politică din România, dincolo de manifestările exterioare ce îndreptăteau criticile contemporanilor sau ale generațiilor ce i-au succedat, s-au format, confruntat, afirmat, unele trecând definitiv în istorie, o sumă de doctrine, principii și idei, de o reală valoare. Chiar dacă unele fuseseră "împrumutate" din ideologii și experiențe politice mai timpurii - ele au prins rădăcini și au fructificat pe solul românesc, intrând astfel în patrimoniul național. Lucrarea domnului Marin Nedelea este o demonstrație concludentă în această privință. Păcat că datorită unei scăpări editoriale nu s-a "marcat" cuvenita identificare bibliografică a fiecărui volum, pentru o mai lesne identificare spre studiu sau citare în alte lucrări. Pe de altă parte, caracterul didactic-științific ar fi avut de câștigat dacă lucrarea s-ar fi încheiat cu un indice de nume și teme, fapt ce ar fi mărit gradul de consultare operativă de către elevi, studenți, profesori și... publicul larg, cum menționează cu îndreptățire coperta.

Dr. Ion MITRAN

QUO VADIS REFORMA?

INVESTIȚIILE STRĂINE ÎN ROMÂNIA

Investițiile străine capătă un sens economic și social în măsura în care contribuie, în cazul țării noastre, la relansarea activității economice și prin aceasta la stimularea cererii de muncă sau la restructurarea acesteia în concordanță cu noile cerințe ale introducerii tehnologiilor perfecționate, reînnoirii utilajelor, managementului de performanță.

Perioada de după 1990 este caracterizată în plan teoretic prin opinii contradictorii vis-a-vis de rolul și eficiența capitalului străin în relansarea, restructurarea întreprinderilor românești, în dezvoltarea diferitelor activități ce țin de sfera serviciilor moderne. Au predominat și predomină opiniile cu privire la rolul pozitiv pe care-l poate juca investiția de capital străin, ca sursă suplimentară la acumularea autohtonă. Desigur că hotărâtoare rămâne politica investițională bazată pe sursele interne, rezultate din eforturile proprii.

Pentru atragerea de investiții străine și pentru reglementarea comportamentului investitorului străin s-a impus ca necesitate crearea cadrului instituțional și legislativ adecvat. Astfel, a fost constituită Agenția Română de Dezvoltare, care are ca obiectiv principal atragerea și utilizarea resurselor externe de capital. De asemenea, a fost adoptată Legea nr. 35 din 3 aprilie 1991 privind regimul investițiilor străine, care cuprinde drepturile, garanțiile și facilitățile acordate investitorilor străini, precum și posibilitatea folosirii integrale și nelimitate a rezultatelor, specificându-se modalitățile de participare cu investiții și structura aportului investițional.

Aceste modalități se extind pe un larg evantai, de la simpla constituire a unei societăți comerciale, filiale sau sucursale cu capital străin integral sau în asociere cu persoane fizice și juridice până la dobândirea de drepturi de proprietate industrială, intelectuală, contractarea de lucrări de explorare, exploatare și împărțire a producției în domeniul resurselor naturale.

Legea prevede garanții și facilități care să stimuleze pe investitorul străin să investească în România. Astfel, el beneficiază de scutire de taxe vamale la importul de mașini, utilaje, instalații, echipamente și alte dotări necesare investiției. Materiile prime, materialele și substanțele importate necesare producției sunt, de asemenea, scutite de plata taxelor vamale pe diferite termene de la data punerii în funcțiune a obiectivului. Totodată, investitorul străin beneficiază de scutirea de impozit pe profit pe perioade diferite,

AMPLOARE, IMPLICAȚII... ȘI NECESARE EXPLICAȚII

- Un cadru legislativ adecvat ● Multiple facilități dar și obligații ● Gradul de credibilitate, de atractivitate într-o dinamică sensibilă ● Ponderea investițiilor străine nu rezolvă prin sine complexe probleme ale economiei în tranziție. Efortul propriu rămâne esențial.
- O viziune multidimensională asupra aportului investiției străine la creșterea economică.

în funcție de domeniul economic.

Reprezintă un factor de atractivitate dreptul investitorului străin de a transfera, în valută convertibilă, din profiturile anuale în lei o cotă între 8-15% din aportul în numerar și în natură constituit în valută convertibilă și vărsat la capital social, prin schimb valutar efectuat la Banca Română de Comerț Exterior sau alte bănci autorizate.

Experiența a doi ani de aplicare a Legii nr. 35/1991 a impus însă perfecționarea unor reglementări, ceea ce s-a realizat prin Legea nr. 57 din iulie 1993, potrivit căreia investitorii pot transfera, integral în străinătate, profiturile anuale obținute ce li se cuvin, în valută liber convertibilă și în condițiile regimului valutar din România, Legea fiind completată în sensul că se poate efectua operațiunea "după plata impozitelor și taxelor prevăzute prin lege". Completarea aliniază pe toți agenții în condiții egale și anume utilizarea profitului după plata obligațiilor ce revin față de stat. În același timp, s-a mărit perioada de scutire de la plata impozitului de la 3 la 5 ani și pentru explorarea resurselor naturale de la data începerii activității productive, avantaj prevăzut în Legea nr. 35, numai pentru industrie, agricultură și construcții. Deci, acordându-se facilități mai mari investitorului străin și pentru sectoare ce țin de valorificarea resurselor naturale, se speră la o sporire a investițiilor în aceste sectoare în scopul modernizării aparatului de producție, menținerii, dacă nu chiar sporirii locurilor de muncă, prin dezvoltarea și diversificarea activităților productive.

În iunie 1994, s-au acordat noi facilități pentru acei investitori străini care se îndreaptă spre industrie și al căror aport subscris este vărsat în sumă minimă de 50 milioane dolari

SUA, în contul societății comerciale deschis la o bancă, persoană juridică română, și care realizează, în termenul și potrivit prevederilor din contractul de societate, producție cu un grad valoric de integrare în România de minimum 60% și un export de minimum 50% din valoarea producției anuale. Facilitățile se referă la scutirea de taxe vamale, pe o perioadă de 7 ani de la data înmatriculării societății, a importului de mașini, utilaje, instalații, echipamente necesare investiției și, respectiv, pentru materiile prime, materiale, piese de schimb și componente pentru producția proprie societății, plătite din surse proprii, atrase sau împrumutate, scutirea de impozit pe profit pentru o perioadă de 5 ani de la data obținerii de profit, dar nu mai mult de 7 ani de la data începerii activității productive. Asemenea prevederi pot avea efecte benefice pentru ambii parteneri. Condiționarea facilităților de gradul valoric de integrare în România de 60% din producție va oferi șansa de revigorare a unei serii de activități din subramurile industriei, va stimula producția de calitate, va avea impact pozitiv asupra ocupării forței de muncă.

Noile completări ale legislației se referă și la anumite obligații ce îi revin investitorului străin. De pildă, în cazul în care într-o perioadă de 14 ani de la data înmatriculării, societatea comercială își reduce capitalul social, astfel încât participarea investitorului străin coboară sub minimul de 50 milioane dolari SUA, sau se dizolvă voluntar, ea va fi obligată la plata tuturor impozitelor și taxelor ce i s-ar fi aplicat pe întreaga durată de funcționare, în lipsa facilităților de care a beneficiat, inclusiv a celor de care a fost dispensată în perioada de scutire. Așadar, prin legislația actuală se asigură, mai echilibrat, avantajele, atât

pentru investitorii străini, cât și pentru țara-gază-primitoare.

Perfecționarea cadrului juridic și instituțional, stabilitatea în mai mare măsură la nivel macro-economic și-au pus amprenta asupra dinamicii investițiilor străine în această perioadă de după 1989.

Dar se știe, climatul politic din primii ani de după 1989, caracterizat prin instabilitate și printr-o profundă criză economică a condus la o atitudine de reținere și expectativă a investitorilor străini de talie importantă. Pe măsură ce mediul politic și economic s-a stabilizat se observă din partea investitorilor străini un interes mai mare de a investi capitaluri în România. O asemenea concluzie se degajă din analiza datelor privind dinamica investițiilor străine pe perioada 1990-1994.

Anul 1994 s-a caracterizat prin creșterea considerabilă a volumului investițiilor străine. Dacă, în 1993 se investiseră 129,7 milioane dolari, în 1994 investiția se ridică la 650,4 milioane dolari, deci o creștere de 5 ori față de anul precedent. O atare situație reflectă, pe de o parte, creșterea credibilității, în condițiile unei stabilități politice și economice, iar pe de altă parte, este efectul facilităților oferite prin reglementările legislative. De remarcat este faptul că investiția de peste 1 milion dolari dacă la sfârșitul anului 1993 reprezenta 69% din totalul investițiilor străine ale anului respectiv, în anul 1994 ea deținea o pondere de 76,3% din investițiile anului respectiv, ceea ce ne conduce spre concluzia că sosesc investitori de importanță economică. Din rândul lor se remarcă societățile Siemens, Alcatel, Coca-Cola, Colgate-Palmolive, Daewo ș.a. Marea investiție, spre deosebire de cea mică, s-a orientat, cu prioritate, către activități industriale iar, în cadrul acestora, 17,6% spre industria extractivă; 18,6% spre industria construcțiilor de mașini; 11,3% spre industria electronică; 46,7% spre industria ușoară.

Preponderența, în primii ani de după 1989, a investiției străine mici, de proporții reduse este reflectată și de numărul mare de societăți în domenii ce presupun un aport de capital mai mic. Această concluzie este confirmată de radiografia localizării investitorilor străini pe domenii de activitate. Astfel, cele mai multe societăți cu participare străină sunt în comerț, transporturi, industria alimentară și ușoară, turism, domenii în care există o bază materială, și care nu necesită investiții prea mari, iar recuperarea se face într-o perioadă scurtă. Este concludent faptul că, dacă societățile cu aport de

capital străin până la 1000 dolari, create în 1992 au fost în număr de 9205,5 (76,70% din totalul celor noi create), începând cu 1993 se constată o scădere anuală a acestora, ajungând la 5847, respectiv 68,5% și 734 în 1994.

După distribuția geografică, în profil teritorial, investițiile străine în România sunt concentrate în proporție de peste 50% în București. Județele cu ponderi mai ridicate în totalul investițiilor străine sunt: Dolj - 12,5%, Bihor - 4,1%, Timiș - 4,8%, Brașov - 3%, Iași - 1,8%.

După originea de proveniență a investitorilor străini grupul celor 24 de țări deține poziția de leader, cu 64% din totalul investițiilor și 72% din numărul companiilor cu participare străină. Țărilor membre ale Uniunii Europene le revine 43,3% din capitalul investit și 47,37% din numărul de societăți înființate.

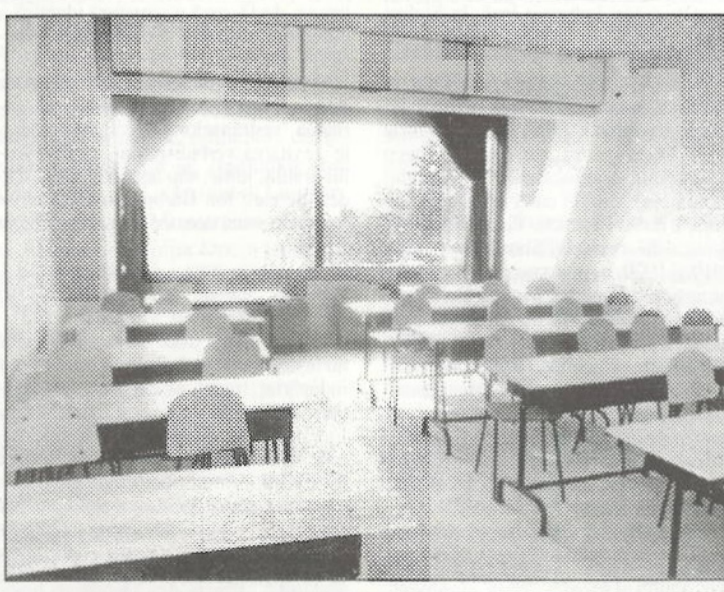
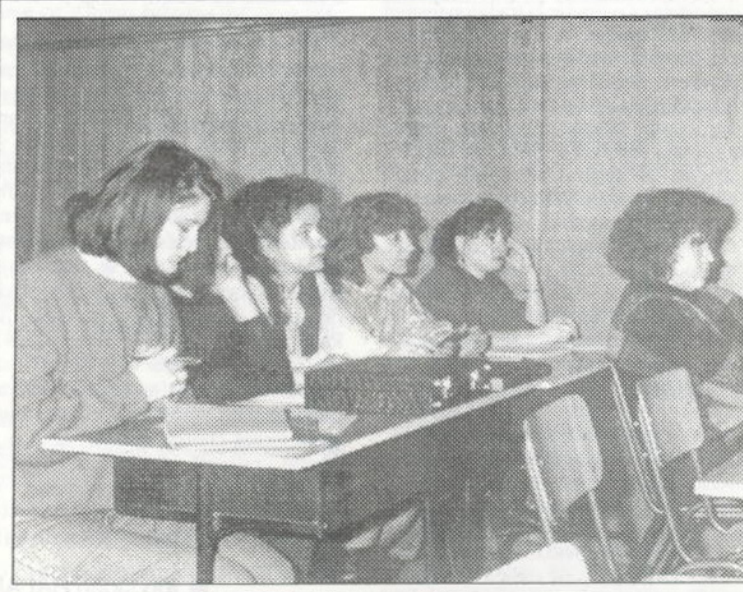
Contribuția societăților cu capital străin rămâne modestă în ce privește creșterea de P.I.B. și aceasta se explică prin concentrarea lor în sfera de distribuție, având ca obiect, de regulă, aducerea de partide de mărfuri, în unele cazuri mici, ușor vandabile. În consecință, numărul de persoane angajate este destul de redus. Deci, impactul investiției străine asupra creșterii gradului de ocupare a forței de muncă a fost puțin sensibil dacă avem în vedere talia societăților cu capital străin și domeniile în care activează.

Investiția străină, ca de altfel și cea internă, cu intensitate în capital tehnic, tehnologic, management poate genera disponibilizări de forță de muncă și, ca urmare, are loc sporirea proporțiilor șomajului. Deci, reacția asupra pieței muncii poate avea un caracter contradictoriu, ceea ce impune ca aportul investițiilor străine să fie privit sub raport multidimensional. De fapt, exemplul țărilor în curs de dezvoltare, chiar și al unor țări mari din America Latină, ne demonstrează că investiția directă străină în sine nu garantează dezvoltarea și prosperitatea popoarelor. Orientarea investitorilor străini a fost și este o precădere spre exploatarea resurselor, spre o prelucrare primară a acestora sau în domeniul manufacturier vizând operațiuni de asamblare, ceea ce permite o mobilitate rapidă a capitalului cu efecte de distrugere a locurilor de muncă.

În consecință, fără a subaprecia rolul benefic pe care îl poate îndeplini investiția de capital străin, ca sursă suplimentară la acumularea autohtonă, totuși, hotărâtor pentru relansarea și creșterea economică rămâne efortul propriu. Numai în această viziune se poate spera la o creștere a gradului de ocupare a forței de muncă, la utilizarea eficientă a acesteia și la o restabilire a echilibrului relativ pe piața muncii din România.

■ Conf. dr.

Chira-Nedelea PĂRĂLUȚĂ

La
Universitatea
"Spiru Haret"

A început
semestrul doi:

În imagini:

1 Din nou în sălile de cursuri...

2 Noi săli de cursuri
amenajate la
Palatul Sporturilor
și Culturii

La început...

TRECUTUL

Spre o corectă înțelegere a filosofiei românești

Dacă în eseurile acestea despre filosofia românească invocăm trecutul până la aparența că l-am transforma în principalul actor al piesei care se joacă în cultura românească, fenomenul se explică prin cel puțin câteva cauze.

În primă ordine se situează gândul că trecutul este o realitate a cărei putere pare a fi de esență metafizică. În jocul straniu al lumii, trecutul are forța proprie principiului, în sensul conceput de filosofii Greciei antice: el este izvodul, pune tot ceea ce ființează la un loc și îi dă unitate, fără a-i diminua identitatea, ori, dacă nu unitate, cel puțin, îl așează în serii care se intersectează, se resping, se succed, deci care coexistă. De un asemenea timp nimănui nu-i este dat să scape. În ordinea vieții istorice, el se confundă cu determinarea ineluctabilă și reprezintă condiția primară a oricărei tentații care se simte chemată la existență. Un nou absolut, ca un răsărit fără nici o condiție, este imposibilitate.

În și pentru viața spirituală, trecutul se constituie în moștenire. Iluzia că viața spirituală este liberă de moșteniri și că ar fi doar avere datorată prezentului se lăfăie în autosatisfacția sa, fără să bănuiască, totuși, că, în ipostaza de iluzie, ea vine de dincolo de ea, ca datoric, deci, față de ceea ce nu presupune că ar exista. Dacă trecutul este moștenire și orice moștenire este o avere, atunci, cum observa Hegel, posesiunea unei "raționalități conștiente de sine, care ne aparține nouă, lumii actuale, nu a luat naștere în chip nemijlocit, răsărind și pescuind numai din pământul prezentului, ci trăsătura esențială a acestei averi este aceea de a fi o moștenire, mai exact: un rezultat al muncii, și anume al muncii tuturor generațiilor trecute ale genului omenesc". Ceea ce suntem în știință și în filosofie, adăuga același gânditor, avem să-i mulțumim "de asemenea, tradiției care se încolăcește, cum a spus Herder, ca un lanț sobru de-a lungul a tot ce este trecător și a ceea ce deci a trecut și care ne-a păstrat și ne-a transmis ceea ce a creat lumea care ne-a precedat". Rândurile citate din Hegel atestă, desigur, o viziune deterministă despre istorie și trecut, deosebită de aprecierea trecutului ca fundament al vieții noastre de astăzi. Din această perspectivă, orice idee care prezintă trecutul ca nimicul absolut este o imensă eroare sau, în cel mai bun caz, proba unei ignoranțe care se proiectează aberant, ca ultim adevăr și judecător suprem al lumii.

Adevărul pe care Hegel îl formulează clar și simplu vrea să sugereze oamenilor, oricine ar fi ei și indiferent de rolurile pe care le au în viața cetății, că și atunci când cred că lumea începe cu ei, iar cei care au fost n-au făcut decât să vegeteze ori să existe animalic, ei bine, chiar și în aceste condiții, istoria este mult mai

vicleană și izbutește să-i arate în înfățișări în care tocmai laturile întunecate ale trecutului, mizeria și nemerniciile lui revin cu brutalitate ca strigoi, pentru a se purta, încă o dată, ca poveri ale oricărei nevoi de reconstrucție rațională. Suntem, deci, avertizați că trecutul revine în prezent nu numai ca floarea de trandafir, ci și ca venin, nu numai ca bucurie a creației, dar și ca mârșăvie a vanității, proprie fie ignoranței, fie preaplinului de sine al unora. Aceștia din urmă, adică purtătorii mârșăviei vanității, proprie ignoranței, sau ai aceleia care însoțește declarațiile

emfatice ale unora care se vântură peste tot ca "spirit al dreptății", al autorității etc. etc., sunt, în fond, apostolii inconștienți sau conștienți (unii ai unui trecut care a avut, la vremea lui, rostul de a suprima licărirea adevărului și a noului). Ne întoarcem la trecut, pentru că îl avem, în prezent, sub cele două forme: una care obligă la reconstrucție, alta care ne amintește de excesele inculturii, ale ignoranței sau ale culturii viciate de caractere nefaste, care, toate laolaltă, țineau la suprimarea a ceea ce reprezenta filosofie românească autentică.

Să spunem, altfel zis, că azi revin în viața spirituală, în general, în analize ale fenomenului filosofic românesc, în special, ca strigoi, forme, idei și oameni care ne amintesc de forma murdară a trecutului. Spre aceasta trebuie să ne îndreptăm atenția, pentru că, procedând astfel, ne oferim posibilitatea de a-i observa mai îndeaproape pe cei care, și sub mantii înșelătoare, ascund armele ce au declanșat și întreținut pentru o perioadă îndelungată un război nimicitor împotriva istoriei și culturii românești. Dimensiunea întunecată a trecutului își are istoria ei în raport cu istoria filosofiei românești. Nu o putem analiza aici în toate aspectele ei. Până la o analiză exhaustivă a lor, să ne referim doar la câte-

va, fie și pentru a demonstra că trecutul, în forma lui terifiantă, nu este mort, ci continuă să existe și să se manifeste. Vechiul croncănit s-a auzit iarăși în spațiul filosofiei românești. Cântecul lugubru, incriminările, condamnările, hăituirile, îngropările, abuzurile, spiritul revanșard și câte încă altele au luat-o razna, se simt în largul lor și proliferează în condițiile în care toate apele sunt tulburi iar cultura veritabilă se ascunde pe unde poate, de teamă să nu fie mai crunt lovită decât este.

Avem nevoie să cunoaștem și trecutul nefast, pentru că, pe când era prezent, el nu se vedea pe sine ca nenorocire ci, dimpotrivă, ca salvare a noastră. Și când se reprezenta în tainele lui ca minciună, în etalările lui de toate zilele se aureola cu funcții mesianice, direcționale, ontologice, creatoare de ființă ori cu unele devastatoare de ființă. El desființează cultura românească, filosofia românească pentru a înființa altele, imaginate prin cotloanele mizeriei spirituale. Să-l vedem la lucru atunci când se credea că, devastând, înființează.

*) Prima parte a acestui articol a apărut în "Opinia națională" nr. 71 din 21 noiembrie 1994.

■ Prof. dr. Gheorghe CAZAN

O VOCE DE NEUITAT

În marea artă a muzicii de operă

La Lugoj, orașul încărcat de istorie românească, pe care îl străbate râul Timiș, atât de îndrăgît de localnici, în ale cărui școli s-au educat în "dulcea limbă strămoșească" mari spirite ale neamului: Coriolan Brediceanu, doctorul Victor Babeș, inginerul Traian Vuia și o întreagă pleiadă de oameni de cultură și artă, oameni de știință și tehnică, ce au urmat în timp, s-a născut, la 21 noiembrie 1895, celebrul tenor Traian Grosavescu. Tot la Lugoj, el a fost înhumat, în februarie 1927, după ce a fost împușcat la Viena de soția sa, ungueroaica Nelly Kövesdy. Nu împlinise 32 de ani și era în plină ascensiune artistică.

La Lugoj se juca teatru românesc din 1880, mai întâi în curtea bisericii ortodoxe iar mai târziu în sala "Reuniunii române de cântări și muzică", apoi în sala "Concordia". Întregind viața culturală a românilor care aveau la acea dată alcătuite formații corale renumite și la care participau oameni din toate categoriile sociale. Iar la numai câțiva km. depărtare se auzeau vocile corului țărănesc de la Chizătau, înființat de preotul Trifu Septețean în anul 1857.

Traian Grosavescu s-a născut și a crescut în această atmosferă cultural-artistică a Lugoșului bănățean și românesc, participând la toate obiceiurile și datinile poporului nostru.

După terminarea liceului la Lugoj, începe studiul canto-ului - în 1914 -, dar curând este încorporat în armată și trimis pe front, unde, spun mărturiile vremii, "Grosavescu le cânta feciorilor din tranșee în momentele de liniște, cele mai frumoa-

Grosavescu în opera "Tosca"

se cântece și doine de pe meleagurile Banatului". De pe front, în 1917, îi scrie mamei sale, printre altele:

"... Dacă ar fi posibil, aș dori să urmez Conservatorul, să-mi cultiv vocea. Pentru asta aș avea mare plăcere".

S-a înscris la Academia de muzică din Budapesta, pentru că avea acolo o familie de români din Lugoj care îi puteau oferi găzduire. După numai un an de studii în domeniul canto-ului, Grosavescu se îndreaptă spre Cluj, unde mai vârstnicul Lugoșan, aflat în fruntea Ministerului Culturii și Artelor, a înființat Opera Română, paralel cu Academia de muzică, ce va fi condusă de clasicul muzicii românești George Dima. Traian Grosavescu este primit cu brațele deschise la Conservator, iar Consiliul Dirigent îi acordă o bursă de studii și îi oferă un loc în corul Operei.

Curând trece în rândul soliștilor iar noul director al operei clujene, un celebru cântăreț de operă, Dimitrie Popovici - Bayreuth, îi încredințează rolul principal din opera "Madame

Butterfly" de Puccini. "Opera din Cluj și-a găsit tenorul favorit", scriu ziarele clujene, iar vocea lui Grosavescu răsplătește încrederea celor care l-au promovat. Se vorbește despre ușurința cu care tânărul cântăreț învață o nouă operă italiană. Teatrul Lyric din București îl invită pentru câteva spectacole și Grosavescu apare pe scenă în fața publicului bucureștean pe care îl cucerește prin admirabila sa voce. În "Curierul artelor", din mai 1922, se putea citi: "«Celeste Aida», cântată într-o surprinzător de frumoasă limbă românească, cum de altfel a cântat întreg rolul singur, între atâția frați români, care cântau pe italienește, adesea o italienească bizară, a ridicat spontan întreaga sală în picioare și într-un formidabil și nemaisfârșit ropot de aplauze și tunete de bravo Grosavescu, de credeau că se dădăra sala Teatrului Lyric".

La sfârșitul lunii martie 1923, Traian Grosavescu pleacă la Viena unde este întâmpinat de prietenii de la "România Jună", cărora le cântă, atât

la sediul Societății, cât și la Capela română din capitala habsburgică. El asistă la spectacolele Operei din Viena și după câteva săptămâni se prezintă maestrului Franz Steiner, care rămâne încântat de vocea tenorului român și-i propune să învețe măcar o parte din ariile operelor italiene în limba germană. La începutul lunii mai 1923, pe afișele operei populare (Volksoper) a apărut numele lui Traian Grosavescu în opera Bajazzo adică Pagliacci sau Paiațe de Leoncavallo. Din anul 1924, după un spectacol cu opera Boema de Puccini, ca invitat la Opera Mare de Stat din Viena, devine angajatul acestei prestigioase instituții artistice, condusă de marele compozitor austro-german Richard Strauss, ziarele numindu-l "o speranță de mâine a Operei mari din Viena".

La Viena, Traian Grosavescu a cântat de mai multe ori alături de Viorica Ursuleac, de asemenea angajată la Opera Mare din Viena. Într-un alt spectacol a cântat împreună cu baritonul Jean Athanasiu. Iată ce scria, la Cluj, poetul Emil Isac: "Am în fața mea un vraf de jurnale, strălucite osanale la adresa cântăreților noștri, Athanasiu și Grosavescu. Ave Caesar! Geniul creator al românilor a ingenunchiat pe cinici și neîncredători. Opera din Viena a avut seri «napolitane»: publicul a izbucnit în aplauze... maeștrii criticii muzicale, doctorii științei cântului au aruncat ochelarii și nu s-au sfiit să aplaude... Propaganda artistică iată s-a făcut fără fonduri... Artiștii noștri adevărați au pornit cu bagajul miraculos al talentului lor și au cucerit... Athanasiu-regătean, Tr. Grosavescu - bănățean... Au fost artiștii români sărbătoriți împărătește... Nu sunt eroi toți aceia care duc talentul românesc la izbândă?"

Un alt articol apărut în "Volkszeitung", în 1923, scria: "Grosavescu a cântat pe Radames (Aida - n.n.), excepțional în românește, iar noi l-am auzit de altfel pentru prima dată. Angajarea sa este un prețios câștig pentru Opera populară. El cântă cu o voce de tenor de-o claritate sudică, cu sunet puternic, cultivată în maniera italiană".

După spectacolele de la Berlin, unde poate ar fi dorit să rămână, ziarul "Berliner Tageblatt", prin cel mai temut critic al său, scria: "Rodolfo (Boema) a fost cântat de dl. Traian Grosavescu așa de bine, încât angajamentul acestui român e de recomandat și chiar de dorit. O astfel de frumoasă, expresivă și tehnic superioară voce de tenor ar fi un câștig pentru Opera din Berlin". "În a treia operă, "Tosca", dl. Traian Grosavescu a jucat pe Cavaradossi și nu avem cuvinte a descrie felul superior cu care a mușcat într-atât publicul berlinez, încât acesta l-a scos la rampă de 12 ori". La Berlin lumea îl numea "al II-lea Caruso".

A concertat la Arad, la Timișoara și în Lugojul său drag, a cântat pentru bănățeni și pentru toți românii de care se simțea atât de legat.

A dorit - spunea lugoșanul Filaret Barbu - să întemeieze pentru Banat un Teatru de Vest sub propria-i conducere. "Cântecul său era întotdeauna o expresie, o expresie dramatică, umbrită de un lirism rar ca aurul pământului. Orice cântec era o expresie dramatică, orice expresie, un cântec".

Bustul celebrului cântăreț bănățean, așezat în fața Teatrului din Lugoj, invită la neuitare, dar, totodată, îndeamnă la afirmarea în lume a talentelor românești, care nu sunt puține și nu lipsite de valoare.

■ Prof. univ. Liviu BRUMARIU

ANALIZE SOCIALE PE TIMP DE INCERTITUDINE

(Continuare din pag. 1)

Așa cum consideră autorul, "aceste patru modele teoretice întemeiate pe proprii metode și exigențe critice sunt în bună măsură producătoare de cunoștințe puternic îndepărtate de ideologiile care însoțesc viața socială și politică. Pe căi diferite, ele permit să se răspundă promisiunilor sociologiei de a furniza, pe baza acțiunilor și relațiilor sociale, cunoștințe apte de a fi critice și contestabile argumentat. Dar dacă scopul lor științific este realizat, ele nu sunt lipsite de perspectiva unor viziuni divergente asupra fenomenelor studiate, fiind, pe de altă parte, în afinitate privilegiată cu grupuri sociale sau cu practici sociale diferite. Apoi, ele nu sunt ferite nici de analogii sau puncte de contact cu linii politice divergente, ca și cu orientări culturale diferite. Mai mult decât viziuni ale lumii diferite, aceste patru sociologii exprimă dimensiuni complexe și divergente ale societății contemporane" (1).

Se poate astfel afirma că în fața diversității și chiar "exploziei" realităților sociale este nevoie de sociologii specifice, adaptate realității sau experiențelor sociale. Este ceea ce observă și susține un alt sociolog francez care propune o sociologie "cu deschidere medie" (2). Comentând această carte, ziarul "Le Monde" consideră că ideile acesteia se datoresc și se aplică "timpului incertitudinilor", stărilor critice, de transformări rapide, tranzitarii, una din tezele sociologului fiind aceea că "ideea de societate s-a epuizat" (3). Comentatorul precizează că este vorba de societate înțelesă ca un sistem integrat, ca ordine instituită, ale căror legi, norme și valori sunt interiorizate de indivizi, asumate de ei. Era o concepție coerentă și unificatoare a lumii sociale, congruentă cu avântul societăților naționale și industriale, iar o asemenea concepție forma, cum se știe, matricea sociologiei clasice și asigura legătura între autori foarte diferiți ca Durkheim și Parsons, de pildă. Aceasta a lăsat locul unei serii de teorii juxtapuse, fiecare promovându-și modul său de explicare a practicilor și faptelor sociale, fără adevărate dezbateri, ajungându-se chiar la o încălcare a disciplinei care nu ține numai de istoria ideilor, ci dovedește implicit și explozia realității pe care pretinde să o illustreze. Într-un ansamblu social care nu poate fi definit prin omogenitatea sa culturală și funcțională, prin conflictele sale centrale și prin mișcări sociale la fel de centrale, actorii și instituțiile nu mai sunt reductibile la o logică unică, la un rol și la o programare culturală a conduitelor, apreciază François Dubet.

El susține că în aceste condiții ar trebui revizuită ambiția generalizatoare a sociologiei, concepându-se teorii "cu o deschidere medie", care nu mai pretind să ofere o viziune unificată asupra societății. Noțiunea

de "experiență socială" pe care o propune sociologul francez, se înscrie în această perspectivă și desemnează modul în care indivizii își orientează și singularizează acțiunea, combinând principii și raționalități eterogene. Acest loc conferit subiectivității nu presupune nici decum o libertate radicală a subiectului, ci autonomia relativă a unui "actor" care construiește sensul experienței sale pornind de la principii și de la logici sociale și culturale obiective, adică de la datele practicii sociale, autorul cărții considerând că tocmai în experiența socială se confruntă și se articulează factori logici precum "integrarea, strategia și subiectivarea". În optica sa, primul dintre aceștia trimite la o comunitate socială și la o apartenență (națională, locală, etnică etc.), cel de-al doilea la concurență și la piață (economică sau simbolică), iar cel de-al treilea la repartizarea unei "creativități umane care nu este total reductibilă la tradiție și la utilitate".

Comentatorii au observat pe bună dreptate că o astfel de "trilogie" a factorilor ce compun sau recompun experiența socială este direct inspirată din "teoria acțiunii" a lui Alain Touraine, de care François Dubet este apropiat. El se separă totuși de acesta într-un punct decisiv: "contrar sociologiei clasice căreia Touraine îi rămâne fidel, afirmând că logicele acțiunii întrețin între ele raporturi necesare, sunt mai curând înclinat să cred că legăturile lor sunt aleatorii în momentul intelectual și social în care ne aflăm".

Acest moment este și cel în care o nouă generație de sociologi, distanțându-se metodic de "marile teorii", pornesc din nou de la elementul concret, de la proba faptelor, a practicilor efective, pentru a construi o inteligibilitate fără pretenție totalizatoare.

Exegeții Sociologiei experienței relevă că este vorba, în fond, de preocuparea mai largă de a face din sociologie o știință cu adevărat umană. Or, aceasta nu ar putea deveni astfel fără a-și asuma, în același timp, angajarea sa într-o "politică a omului". Iar pentru a lega între ele "experiențele individuale" și "mizele colective", François Dubet consideră că "trebuie renunțat la vechea imagine a mișcărilor sociale capabile să lege în jurul unui principiu unic un subiect individual și un subiect istoric". "Pentru a-i substitui imaginea mai modestă a acțiunii democratice". El consideră că, după cum experiența pune în valoare logici eterogene, democrația articulează principii unei neomutatorii: contractul comunității cetățenilor, piața competiției electivă și drepturile persoanei. În optica Sociologiei experienței va trebui deci să se mențină și să se întreprindă această articulație pentru că "în ambele cazuri, cel al colectivului și cel al individului, unitatea ansamblului nu se realizează de la sine". S-ar putea replica însă, așa cum au și făcut-o unii analiști, că o asemenea constatare realistă a unei sociologii "valabile pentru un timp al incertitudinilor" lasă prea puțin loc variației și diversității pozițiilor și intereselor diverse, contradictorii care nu pot fi scăpate din vedere, mai ales în vreme de tranziție.

- 1) Pierre Ansart, *Les sociologies contemporaines*, Seuil, Paris, 1990, p. 314-315.
- 2) François Dubet, *Sociologie de l'expérience*, Seuil, Paris, 1994.
- 3) "Le Monde" nr. 15517/1994.

Teoria științei și didactica

Dimensiunea pedagogică (didactică), prezentă difuz sau explicit în opera unor epistemologi, de ieri și de astăzi, își are explicația în faptul că și procesul de predare a științei și de învățare a acesteia are și o fațetă cognitivă. De aceea, aspectele pedagogice impregnează osmotic filosofia științei, epistemologia îndeosebi. Este cazul și al operei epistemologice a filosofului francez Gaston Bachelard. Preocuparea lui pentru latura pedagogică a formării noului spirit științific, reluată din unghiuri de vedere diferite în lucrările acestui gânditor, nu este întâmplătoare, cel puțin din două motive. **Primul motiv** ține de faptul că, fiind formator de conștiință științifică, în calitatea lui de profesor de științe și de filosofie a științei, Bachelard urmărea să le stimuleze studenților gândirea isco-

ditoare și creatoare. În acest sens, el remarca: "Sunt mai mult profesor decât filosof și cea mai bună modalitate de a măsura soliditatea ideilor este de a le preda, urmând în aceasta paradoxul pe care îl auzim atât de des enunțat în mediile universitare: a preda este cel mai bun mod de a învăța". **În al doilea rând**, preocupându-se de istoria și filosofia științelor, îndeosebi a fizicii și chimiei, Bachelard face largi incursiuni în trecutul acestora, iar de aici extrage învățăminte de ordin didactic pentru cei pe care-i învăța să deprindă **noul spirit științific**. Este de observat că Bachelard testează raționalismul său "aplicat" nu numai în experiența științifică, ci și în actual predării științei, "sprijinindu-se pe psihologia intersubiectivității". Raționalismul "aplicat" reclamă, toto-

dată, "aplicația unui spirit asupra altuia". Mai mult, Bachelard consideră că "înainte de a-l aplica lucrurilor, raționalismul trebuie aplicat spiritelor", iar studenții erau și subiectul unei asemenea testări.

Relația dintre student și profesor nu este, în viziunea epistemologului francez, doar una minoră, în care numai cel care instruieste este activ, iar cel care primește cunoștințele, pasiv. De aceea, a preda este considerat și cel mai bun mod de a învăța, mai ales pentru profesor. Profesorul rămâne astfel, tot timpul, el însuși, un școlar, în care datorită progresului rapid al științei dialectica maestrului și a discipolului se inversează adesea. Dar profesorul rămâne în postura sa didactică, în vreme ce studentul, în postură euristică, menținându-se mereu, totuși, o asimetrie între ei. Gândirea științifică este, în viziunea lui Bachelard, într-o stare de "pedagogie permanentă", nu numai ca testare a ideilor juste, dar și în sensul "exorcisării explicite a ideilor false", deopotrivă de importante pentru formarea "noului spirit științific".

Bachelard dă atâta importanță învățământului în formarea noului spirit științific și pentru că esența unui învățământ științific bine conceput rezidă în dialogul, în cele mai diverse forme, între maestru și discipoli, ca formă a dialecticii vii, dialogate, conform sensului ei inițial din antichitate, stimulativă pentru gândirea creatoare. În acest proces mai mult sau mai puțin dialogal, dacă are loc în mod efectiv o comunicare intersubiectivă, profesorul are desigur rolul principal, el fiind cel care impulsionează și conduce dialogul însuși, declanșează și realizează comunicarea. Profesorul este cel care trebuie să angajeze studentul "în lupta ideilor și faptelor, făcându-l să remarce inadecvarea inițială a ideii și faptului. "A descoperi" este, pentru Bachelard, singurul mod activ de a cunoaște. În mod corelativ, "a-l face pe cineva să descopere este și metoda de a-l învăța". Bachelard stabilea astfel un raport de complementaritate între "metoda de descoperire în știință" și "metoda de învățământ". Mai ales metoda "fecundă în știință", spune Bachelard, sfârșește prin a se transforma din metodă de descoperire în "metodă de învățământ". Dar învățământul și comunicarea cunoștințelor și descoperirilor nu sunt pasive în raport cu procesul cunoașterii, ci ele conturează și

corelează mai bine ideile, teoriile noi. Bachelard acordă astfel o atenție deosebită atât ipostazelor filogenetic-istorice, achiziționării lor în procesul efectiv al cercetării, cât și ipostazei ontogenetice, achiziționării acestora în actul învățării; neputând fi rupte sau abordate izolat, ele contribuie deopotrivă la aprofundarea cunoașterii științifice, a formării noului spirit științific. De aceea, Bachelard vorbește despre "pedagogia spiritului științific" în sensul că acesta se formează "într-un dialog de la maestru la discipol". În viziunea lui Bachelard, învățământul științific trebuie să depășească "imobilitatea cunoașterii prime" și să ocolească cunoștințele și experiențele mai dificile, să dezvolte apetitul pentru problemele dificile, pentru noile experiențe. "Orice cunoștință, sublinia filosoful, are o penumbră de dificultăți", iar educația "trebuie să poarte amprenta lor". Istoria științei are valoare pedagogică numai în măsura în care nu restabilește "mentalități preștiințifice" și conștientizează discipolii împotriva unor obstacole, a unor baraje pe care trecutul le-a pus în fața făuritorilor progresului științei.

Bachelard acordă o importanță deosebită criticii în relația dascăl-discipol, care trebuie să funcționeze, după părerea sa, "în ambele sensuri", de la profesor la student, dar și de la student la profesor. Orice cunoștință științifică dobândită prin cercetare și descoperire, dar și orice cunoștință predată în învățământ, consideră Bachelard, trebuie tot timpul pusă la probă, controlată, criticată. Profesorul, ca și cercetătorul adevărat, are datoria să-și mențină tot timpul în rezervă o anumită "îndoială potențială" în raport cu noțiunile științifice.

Leția pedagogică desprinsă de omul de știință și de orice dascăl în același timp din opera de filosofie a științei a lui Bachelard este multiplă și incitatoare pentru perfecționarea procesului de învățământ, de formare a viitorilor specialiști și cercetători științifici. Bogata sa operă filosofică și științifică demonstrează ideea complementarității dintre epistemologie și metodologia didactică, mai nou, teoria învățării, acestea implicându-se, tot mai mult, reciproc.

■ Prof. dr. Ion FLOREA

Cercetarea științifică

(Continuare din pag. 1)

Cu timpul, operează în mod firesc uitarea. Se șterg astfel din memorie, în primul rând, detaliile și, cu timpul, rămâne în inconștient doar esențialul, care evadează în subconștient și de acolo în conștient cu o mare claritate sub forma inspirației. Este de la sine înțeles că dacă nu s-au depus în prealabil eforturi mari, dacă nu s-a înmagazinat în inconștient o mare cantitate de informație, rezultat al acestor eforturi, nu are de unde să vină în starea de veghe inspirația. **Ex nihilo nihil** (Din nimic, nimic!). Acest adevăr este adevărat nu numai în cercetare, ci și în alte domenii de activitate. Ceai-covschi scria: "Dacă vă lipsește in-

spirația, puneți-vă pe treabă și după câțiva timp ea va apărea. Inspirația este o vizitatoare care nu vine de la sine".

Aș încheia aceste considerații privind norocul și inspirația, comparând cercetătorul științific cu un vânător care stă la pândă. Ținând seama de experiența sa, el se așteaptă să-i apară în față iepuri. Se poate întâmpla să nu-i apară nimic, să-i apară iepuri sau să-i apară un vânat cu mult mai de preț, de exemplu un cerb. Principalul este ca vânătorul să cunoască arta de a sta la pândă. Prin analogie, cercetătorul științific trebuie să deprindă arta de "a sta la pândă" atunci când urmărește un rezultat științific.

REVISTA

OPINIA

națională

TIPOGRAFIA FED

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Camelia BOSTAN

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3 000 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Măine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititori din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, Sect.1, București - România.

Integrare și dezintegrare în Europa de azi

Valentin LIPATTI

Integrarea și dezintegrarea alcătuiesc două tendințe generale, opuse una alteia și care se manifestă tot mai pregnant în Europa de azi.

În Vest, integrarea economică și politică a devenit de mulți ani un obiectiv fundamental, a cărui expresie majoră o aflăm, în primul rând, în structurile și programele Uniunii Europene. De la constituirea ei în 1957 și până azi, această organizație a înfăptuit transferarea graduală a deciziilor de la nivel național la nivel comunitar în domenii prioritare cum sunt armonizarea politicilor economice ale statelor sale membre, crearea unei piețe comune a capitalurilor și a forței de muncă, realizarea unei politici bugetare și monetare comune, coordonarea și unitatea de acțiune în domeniul politicii externe ș.a. Începând din 1975, competențele Comisiei executive de la Bruxelles au sporit considerabil, statele membre consimțind - desigur, în mod suveran - să renunțe la multe din atributele inerente suveranității lor. Tratatul de la Maastricht, încheiat în 1991, grăbește prin prevederile sale acest proces de integrare, sortit să ducă în perspectivă la configurarea unei Europe concepute ca o structură unică și în care prerogativele comunitare vor primi o consacrare definitivă. Această acțiune integratoare va spori, totodată, și prin primirea în Uniunea Europeană, la momentul oportun, a țărilor din Europa Centrală și de Est; iar Spațiul Economic European, prevăzut să ia ființă cu începere din 1998, va permite europenilor să dețină o pondere foarte importantă în comerțul mondial.

În Est, în perioada în care a funcționat Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, Uniunea Sovietică s-a străduit în fel și chip să promoveze un proces de integrare și să asimileze astfel mecanismele și procedurile C.A.E.R. cu cele ale Pieței Comune. Și-aceasta cu toate că la baza funcționării C.A.E.R. stăteau prevederi clare cu privire la deplina egalitate în drepturi a statelor participante, suveranitatea și independența lor națională, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc. După 1975, sovieticii au militat pentru încheierea între cele două organizații a unui acord-cadru menit să favorizeze o integrare rapidă și să asigure astfel o mai mare disciplină în cadrul C.A.E.R. Pentru România, care începuse să aibă relații directe cu Comisia executivă a Pieței Comune, un astfel de instrument era cu totul inoportun, fiind susceptibil să-i limiteze libertatea de acțiune. Din fericire, negocierile C.A.E.R.-C.E.E. s-au prelungit un lung șir de ani, iar când acordul-cadru a fost încheiat în 1983, el s-a redus practic la o declarație de recunoaștere și de informare reciprocă. Acordul-cadru a devenit caduc odată cu desființarea C.A.E.R. în 1991 și astfel a luat sfârșit și integrarea relativă, dar nu mai puțin săcătoasă, pe care Moscova a promovat-o în cadrul C.A.E.R. mai bine de patru decenii.

Acum Estul stă în bună măsură sub semnul dezintegrării. O dezintegrare care se manifestă pe toate planurile, capătă expresii diferite și se explică mai ales prin trecerea rapidă de la o societate voit monolitică la una diversă și multiformă. La noi, dezintegrarea devine adesea o dispersare pe care o resimțim pretutindeni: în dezchilibrul economic și social, în proliferarea partidelor politice și a mijloacelor de informare în masă, ba chiar și în descompunerea caracterelor și labilitatea comportamentelor, domi-

nate de un cumplit oportunism. În plan economic, desființarea C.A.E.R.-ului a dus la pierderea unei piețe comerciale importante și nu s-a găsit până acum nici o altă modalitate de cooperare multilaterală mai rațională și mai flexibilă. Dar fenomenul cel mai grav de dezintegrare în țările ex-comuniste s-a manifestat în domeniul politic, prin apariția și perpetuarea conflictelor interetnice, a tendințelor separatiste și de autodeterminare. Trezirea naționalităților și recrudescența unui naționalism șovin au devenit fenomene caracteristice ale anilor '90. O irezistibilă mișcare centrifugă a făcut ca U.R.S.S. să se destrame și să dispară într-un timp record. Iar astfel de tendințe vor greva probabil încă multă vreme peisajul politic al Comunității Statelor Independente. La rândul său, statul federal iugoslav s-a făcut țandări datorită acelorași tendințe centrifuge, sprijinite copios din exterior. Numai Cehoslovacia a încetat să mai existe fără convulsii și violență. În ceea ce o privește, România a reușit, datorită înțelepciunii conducerii sale politice, să rămână un factor de stabilitate într-o zonă de conflicte și de insecuritate.

Dezintegrarea nu va deveni, cu toate acestea, legea tutelară a Europei Centrale și de Est, care caută și găsește în prezent modalitățile de integrare în noua arhitectură a continentului.

O.S.C.E., N.A.T.O., Uniunea Europeană, Uniunea Europei Occidentale sau Consiliul Europei alcătuiesc tot atâtea foruri de dialog, de concertare și de cooperare. Integrarea României în structurile europene și euro-atlantice - care este un proces ireversibil - cere din partea noastră eforturi susținute pentru ca pe plan politic, militar, economic și social să putem corespunde exigențelor legate de calitatea de stat membru al acestor organizații. Și, în tot cazul, să nu furnizăm noi înșine motive întemeiate pentru ca integrarea României în organisme ca N.A.T.O. sau Uniunea Europeană să fie tot meru amânată. O astfel de temporizare sau o primire diferențiată și discriminatorie ar constitui un act de imaturitate politică din partea Occidentului, care nu are nevoie să creeze noi frustrări și rivalități destabilizatoare în această parte a Europei. Să sperăm că lucrurile nu se vor întâmpla așa. Și că, pe de altă parte, integrarea în structurile amintite nu va fi, pentru țara noastră, o supunere oarbă și alienantă, ci un parteneriat autentic, care să ne respecte identitatea și interesele legitime. Să ne racordăm, prin urmare, la toate mecanismele internaționale ce ne pot fi de folos, dar s-o facem cu conștiința că, integrându-ne într-o lume a interdependențelor, nu vom renunța la valorile care ne definesc.

MIRCEA CEL BĂTRÂN -

*"cel mai viteaz și cel mai
ager între principii creștini"*

Acad. Ștefan ȘTEFĂNESCU

(Continuare din nr. 83)

Ca stăpânitor al teritoriului dintre Dunăre și Mare, Mircea cel Bătrân a întreprins măsuri de consolidare a sistemului de apărare existent, pregătind rezistența în fața atacurilor otomane, care puteau interveni în orice moment.

În 1391, o oaste otomană condusă de Firuz-bei a fost trimisă de sultanul Baiazid I împotriva lui Strațimir, țarul bulgar din Vidin. De aici a trecut Dunărea în Țara Românească, devastând complet parte din teritoriul ei.

Expediția lui Firuz-bei la nord de Dunăre a marcat începutul unui șir lung de lupte româno-otomane, soldate, nu de puține ori, cu strălucite victorii românești.

În 1393, oștile românești au pătruns în sudul Dunării până la Karinovasî (Karnobat, la sud de Munții Balcani), unde au distrus baze militare otomane și au luat mulțime de prizonieri. În primăvara

anului următor, în 1394, o oaste românească a alungat garnizoana otomană, care se instalase la Cavarna cu un an mai înainte.

Încercările sultanului Baiazid I "Fulgerul" de a ocupa cetățile de la Dunăre, Nicopole și Silistra, au pus față în față oștile otomane cu cele românești, conduse de Mircea, hotărât să distrugă cu orice preț bazele otomane ce ar fi putut constitui puncte de plecare în organizarea expediției împotriva Țării Românești.

În septembrie 1394, oastea otomană, în jur de 40000 de ostași, căreia i s-au adăugat contingentele vasalilor sultanului din Balcani, ale lui Ștefan Lazarevic, craiul Serbiei, Marko Kralievic și Constantin Dejanovic, a trecut Dunărea pe la Nicopole.

Cum oastea românească nu avea mai mult de 10 000 de oameni, Mircea cel Bătrân a adoptat tactica luptelor de hărțuială, care făceau să

slăbească treptat forțele agresorului înainte de bătălia decisivă. Tactica folosită de domn a făcut ca în momentul în care detașamentele otomane au ajuns în apropiere de Curtea de Argeș, vechea capitală a Țării Românești, ele să fie foarte slăbite. Lupta hotărâtoare s-a dat la 10 octombrie 1394, la **Rovine** (cuvânt care în paleoslavă înseamnă "șanț", "teren mlăștinos").

Rezistența arătată de români, ca și teama de intervenția în sprijinul domnului român a regelui Ungariei Sigismund de Luxemburg, ale cărui oști sosiseră la Timișoara, l-au făcut pe Baiazid - cel dăntăi sultan care a condus oști pe teritoriul românesc - să hotărască retragerea în mare grabă a oștilor otomane la sudul Dunării.

Pe câmpul de luptă de la **Rovine** și-a găsit sfârșitul Marko Kralievic, eroul favorit al epopeelor populare sârbești.

Câteva luni mai târziu, o nouă încercare a turcilor de a supune Țara Românească avea să se încheie cu o strălucită victorie românească, în apropiere de Craiova (17 mai 1395)*.

În 1396, Mircea cel Bătrân și-a alăturat oastea expediției cruciate pusă la cale de Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei. În septembrie 1396, oastea cruciată, după unele succese, a ajuns la cetatea Nicopole, pe care a asediat-o. Aici i-a ieșit în întâmpinare Baiazid cu oastea sa, inferioară ca număr și armament celei cruciate. Scriitorul german Johann Schiltberger, aflat în oastea cruciată, ne-a lăsat informația că Mircea cel Bătrân ar fi cerut ca el cu românii să înceapă lupta. Această propunere a fost susținută de consiliul de luptă și de regele Sigismund, ca și de comandanții maghiari. Motivul era că Mircea cunoștea mai bine felul de luptă al otomanilor. Conte de Nevers, fiul ducelui de Burgundia, Filip cel Îndrăzneț, a reclamat însă pentru el onoarea primului atac. Întrând cei dintâi în luptă, francezii au obținut de la început oarecare succese, dar, înaintând repede, s-au depărtat prea mult de grosul oastei și căzând în cursa ce li s-a întins, prin retragerea simulată a otomanilor, au fost zdrobiți cu desăvârșire. Sigismund, venind cu restul oastei, n-a mai putut salva situația.

Bătălia de la Nicopole a marcat desființarea Regatului bulgar cu capitala la Vidin. Țarul Sracimir, care primise pe cruciați, a trebuit să se supună lui Baiazid; el avea să-și sfârșească zilele ca prizonier la Brusa. Teritoriul statului bulgar a fost transformat în pašalac; spahii au fost dăruiți cu moșiile confiscate de la stăpânii de pământ bulgari.

Cetățile de pe malul drept al Dunării au devenit puncte de sprijin pentru incursiunile de pradă ale azapilor și acangiilor la nordul Dunării.

Între anii 1397-1400 s-au înregistrat mai multe încercări eșuate ale otomanilor de a se înstăpâni în stânga Dunării.

Victoriile obținute de români au consolidat poziția Țării Românești pe plan internațional, au făcut să crească autoritatea și puterea domnului român în interior și prestigiul lui în afară.

Criza politică din Imperiul otoman de la începutul secolului al XV-lea i-a înlesnit lui Mircea cel Bătrân să reia planul ofensivei antiotomane și să joace rolul de arbitru în cadrul luptelor pentru tron ce se desfășurau în Imperiu. În 1411, cu ajutorul lui Mircea, unul dintre pretendenții la scaunul sultanilor, Musa, a fost instalat pe tron. Aceasta însemna un

mare succes pentru domnul român, succes care i-a adus aprecierea contemporanilor, exprimată în scris de Leunclavius, și anume că voievodul român era la acea dată considerat **"cel mai viteaz și cel mai ager între principii creștini"**.

Împotriva lui Musa s-a ridicat, sprijinit de contingente bizantine și sârbești, cel mai mic dintre fiii lui Baiazid, Mahomed. Acesta a reușit în anul 1413 să-l înfrângă pe Musa în lupta de la Ciamurlu, de lângă Sofia, și să-l ucidă. În anul următor, 1414, pentru a-l pedepsi pe Mircea cel Bătrân pentru sprijinul acordat lui Musa, Mahomed a atacat Țara Românească, silindu-l pe domnul român să încheie pace cu Imperiul otoman. Mircea cel Bătrân se obliga să plătească o sumă anuală sultanului sub numele de **haraci**, ca răscumpărare a păcii, sultanul obligându-se, în schimb, să respecte independența Țării Românești.

Domnul român, încheind acest armistițiu, nu se gândea să-l respecte. Chiar în acel moment el pregătia o nouă acțiune contra otomanilor. Împotriva lui Mahomed el a susținut la tronul sultanilor un nou pretendent, pe Mustafa, care a fost și el înfrânt în 1416 de oștile lui Mahomed. Desfășurarea evenimentelor arăta că în acel moment criza din Imperiul otoman era în declin și planul inițiat de Mircea, de ofensivă împotriva otomanilor, nu mai avea șanse de reușită. El a încercat atunci un nou plan: a adăpostit în Țara Românească pe un reformator al Islamului, pe șeicul Bedr-ed-Din, care preconiza un plan de reforme îndrăznețe, care atingeau chiar întocmirea socială a Imperiului otoman. Și acest plan al lui Mircea a eșuat. Bedr-ed-Din a fost prins la Seres în 1417 de sultanul Mahomed și spânzurat.

Intervențiile repetate ale lui Mircea cel Bătrân în treburile interne ale Imperiului otoman au dus la ultimul război cu otomanii. În 1417, sultanul Mahomed a întreprins o mare expediție în Țara Românească. Mircea cel Bătrân s-a văzut nevoit să ceară pace, obligându-se să plătească haraci.

Îndelungata experiență în conducerea statului l-a făcut pe Mircea cel Bătrân să înțeleagă că nu poate conta pe o alianță creștină durabilă și care să acționeze unitar; el era conștient și de faptul că forțele de care dispunea erau, ca efective și armament, reduse și că angajarea lor în lupte prelungite cu otomanii va vlăgui forța vitală a țării; marele domn, care impresiona pe contemporani prin vitejia, înțelepciunea și spiritul său diplomatic, a preferat, de aceea, calea negocierilor, răscumpărarea păcii prin plata haraciului.

Cu domnia lui Mircea cel Bătrân s-a încheiat o primă etapă în evoluția raporturilor dintre Țara Românească și Imperiul otoman. Rezistența opusă de poporul român și preocuparea Porții Otomane de a lichida mai întâi împotrivirea popoarelor din Peninsula Balcanică au făcut ca otomanii să accepte reglementarea pe cale pașnică a raporturilor cu Țara Românească. Ei au încheiat cu Mircea cel Bătrân un tratat, care fixa obligațiile reciproce ce și le asumau cele două părți și a căror respectare garanta, în principiu, pacea. Acest fapt capital a permis Țării Românești să aibă fără întrerupere o viață statală proprie, ce a înlesnit creația românească în diferite domenii de activitate.

*) Izvoarele istorice care relatează aceste evenimente, nefiind directe, au contopit sub denumirea generică de la **Rovine** două bătălii, care s-au succedat la scurt timp una de alta.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

A.D. XENOPOL

Universal și specific în știința istoriei

Alexandru D. XENOPOL (23 martie 1847 - 27 februarie 1920), istoric, economist, jurist, sociolog și, peste toate, un profund gânditor, cu formație enciclopedică, a cărui operă înscrie un moment de referință în istoria culturii românești moderne, a contribuit în mod substanțial prin opera, ca și prin activitatea sa, la dezvoltarea științei și a învățământului românesc, la înscrierea culturii noastre pe făgașul modernității. În lucrări semnificative pentru cultura domeniului, Xenopol a propus o concepție proprie în filosofia contemporană a istoriei, centrată pe ideea "seriilor istorice", prin care dezbate, la nivel contemporan, problema centrală a formei universalului în istorie.

Teoriile lui Xenopol - de incontestabil înalt nivel metodologic și de concepție - pornesc de la experiența sa bogată (nu doar ca istoric, ci și ca economist și jurist) și au drept finalitate înțelegerea unității dintre universal și specific în istorie. El a cunoscut îndeaproape marea creație istorică din secolul trecut, îndeosebi scrierile istoricilor romantici, dar, în același timp, și-a prețuit înaintașii (îndeosebi pe M. Kogălniceanu) și a urmărit îndeaproape preocupările istoricilor din vremea sa. Orizontul său bibliografic este foarte larg, iar configurația operii sale se situează sub semnul spiritului enciclopedic și, într-o anumită măsură, al interdisciplinarității.

Conștiința semnificației unui nou demers în domeniul științei despre istorie este prezentă în însuși programul schițat de el în *Théorie de l'histoire*: "Lucrarea noastră urmărește un cu totul alt țel decât acela de a furniza o explicație a evenimentelor realizate de genul uman. Noi nu dorim decât să căutăm și să stabilim principiile pe care se bazează cunoașterea trecutului, să demonstrăm caracterul perfect științific al acestei cunoașteri și să apărăm istoria împotriva acuzațiilor de tot felul. Într-un cuvânt, am încercat să formulăm teoria istoriei".

Evident, istoricul Xenopol se delimita astfel de filosofia speculative a istoriei (axată pe "interpretarea istoriei, dintr-un punct de vedere oarecare") și formula ideea - program a unei teorii a istoriei rigurose elaborate prin cercetarea și stabilirea principiilor pe care se bazează cunoașterea trecutului și demonstrarea caracterului complet științific al acestei cunoașteri. De aici izvorăște ideea definirii concepției de știință ca atare (și de știință a istoriei în speță) în orizontul unei concepții științifice despre lume. "În expunerea trecutului uman - preciza Xenopol - trebuie să distingem practica de teorie", prima constând "în expunerea trecutului, așa cum rezultă el din faptele constatate", a doua fiind menită a examina "fundamentele acestei cunoașteri"; căci istoricii "au făcut istorie în mod practic, aplicând într-o manieră spontană principiile pe care se bazează investigațiile lor", procedând cumva asemenea agriculturilor, "care au cultivat pământul timp de secole, ghidându-se după experiență, fără a ține seama de adevărurile științifice, pe care se bazează exploatarea solului", ori asemenea arhitecților, care au ridicat edificii "în armonie perfectă cu legile echilibrului, fără ca aceste legi să le fi fost cunoscute în mod teoretic".

"Lipsa principiilor care ghidează cercetarea - preciza Xenopol - face un mare rău științei"; căci nu se pot utiliza în cercetarea istorică metode specifice cercetării naturii, ceea ce a și barat multă vreme "știința teoretică a istoriei"; a venit însă timpul "de a relua chestiunea și de a o studia în ea însăși, fără a ne lăsa amăgiți nici de principiile filosofice, nici, mai ales, de triumful științelor naturale, care cred că pot să ocupe,

numai pentru ele însele, întreg domeniul adevărului".

Cu aceasta, Xenopol atinge esențialul și anunță programul, contextul teoretico-metodologic de la care pleacă și de cine se delimitează: "Analizând o nouă teorie, de origine germană, care vrea să ia ca principiu de organizare științifică a istoriei noțiunea de valoare și respingând această noțiune, - preciza el - noi am găsit principiul organizator al științei istoriei în seria istorică, echivalent celui de lege pentru științele de repetiție". Cele spuse necesită o nouă concepție despre științe (și clasificarea științelor) și despre faptul științific și formele prezentei lui.

În centrul acestei concepții se află o înțelegere proprie a formei universalului, care, în istorie, nu poate fi legea ca atare, atât de specifică pentru "faptele de repetiție". În acest scop, distincțiile între cauză și lege,

între lege și serie sunt hotărâtoare, finalitatea constituind-o delimitarea strictă între valoare și serie. Reține atenția precizarea: "Legea expune cum se produce un fenomen, cauza dă seama pentru ce se manifestă astfel". În ceea ce privește legea, se poate spune că ea este "fenomenul generalizat", că ea "rostește facultatea celui fenomen de a se repeta la nesfârșit". Spre deosebire de lege, seria "înlănțuiește o succesiune care pleacă de la un sămănture, se suie sau coboară, pentru a ieși la un rezultat, care dă numele seriei". "Seria istorică este totdeauna unică și particulară în raport cu timpul".

Istoria, după Xenopol, are caracter științific tocmai prin situarea din punctul de vedere al "seriilor istorice". Acestea permit o mai adevărată cuprindere a "materialului istoric", a "faptului istoric". Căci "istoria nu se ocupă decât de fapte sociale, a-

dică de fapte generale sau de cuprindere generală, care pot să fie înlănțuite în succesiune și care, prin urmare, trebuie să aibă consecințe intelectuale". Numai în asemenea condiții, faptele sociale sunt istorice. Aici intervine însă problema specificului acestor "fapte", care nu sunt "generale" în sensul unui rezultat al generalizării, ci prezintă (și păstrează) o unicitate specifică, în fond, o individualitate. Cercetarea probează - spune Xenopol - "că generalitățile succesiunii nu trebuie să fie considerate în spațiu, ci, mai ales, în timp; căci fiecare serie de fenomene succesive conduce, în definitiv, la un rezultat în care ea se încorporează. Iată de ce fiecare fapt istoric este, totdeauna, prin partea sa generală, rezultatul unei dezvoltări anterioare. Faptul final reprezintă, deci, seria condensată, așa cum legea repetiției reprezintă faptul generalizat. Fiecare fapt este rezultatul unei serii, iar fiecare serie trebuie să aibă drept rezultat un fapt istoric".

Este atins astfel esențialul, și anume "natura seriei": "elementul general care dă istoriei caracterul științific este cel ce e reprezentat de seria istorică, formă specială, umană a seriei dezvoltării universale (subl. ns.). Seria e constituită de o înlănțuire de fapte succesive, și deci asemănătoare între ele, atașate unele de altele prin legătura cauzalității; căci numai această legătură scoate faptele din izolarea lor și face din ele totalități ce dobândesc un caracter mai general decât evenimentele din care ele se compun și care le sunt subordonate". Rolul cauzalității în istorie rămâne, întrucât altfel nu ar fi explicabilă înlănțuirea faptelor și nu s-ar ajunge la o unitate, ci la o adunare de date. Astfel, scrie Xenopol, "istoria narativă, care nu expunea decât suita evenimentelor, a devenit istorie explicativă, istorie științifică pe măsură ce au fost stabilite cauzele faptelor pe care ea le înregistrează".

A. D. Xenopol ridică astfel seria istorică la rangul de principiu organizator al istoriei, angajând o amplă polemică cu teoria lui Rickert

despre locul și rolul valorii în realizarea "formării conceptuale" (Begriffsbildung) în istorie. Această polemică (cu rezonanță în epocă, desfășurată, de ambele părți, la un înalt nivel teoretic și cu deplina conștiință a dificultăților) gravita în jurul ideii de "fapt istoric". Xenopol recunoaște, de la început, meritele lui Rickert: "Autorul care a căutat în cea mai mare măsură să pună în lumină caracterul individual al faptelor istorice este Rickert, eminentul logician de la Freiburg im Breisgau". El adaugă însă, pornind de la analiza rickertiană a particularităților fenomenului istoric, ideea că "elementul esențial în constituirea individualului istoric" îl constituie timpul; căci "timpul individualizează fenomenele, fie ele generale sau chiar universale... Faptele istorice nu apar decât o singură dată în cursul timpului și nu se mai reproduc niciodată de o manieră identică".

Și aici precizarea, de mare importanță teoretico-metodologică: "Discutarea ideilor savantului logician confirmă marele adevăr... că în istorie și în dezvoltare în general, nu se întâlnesc decât formațiuni individuale, dar această individualizare nu e constituită în raport cu spațiul, ci, în mod unic, în raport cu timpul. Fenomenele pe care le prezintă succesiunea pot să fie individuale din punct de vedere al spațiului, după cum ele pot să fie generale sau chiar universale. Ele vor fi totdeauna individuale în raport cu timpul, adică ele nu se vor produce decât o singură dată în cursul acestuia, și nu se vor mai reproduce niciodată într-o modalitate identică". Tocmai pe această bază, istoriei nu i se poate contesta caracterul de știință. În această statuare îndeplinește un rol hotărâtor "seria istorică", nu valoarea "care este comună tuturor științelor ce se raportează la faptele spiritului uman".

■ Prof. dr.

Alexandru BOBOC,
membru corespondent
al Academiei Române

D. GUSTI

Elita,
personalitățile creatoare

"Criza prin care trece societatea contemporană - socotea Dimitrie Gusti într-o conferință rostită la Academia Română în ședința din 9 mai 1941 - este o criză a personalității sociale. Politica de esență și de adâncime, ce se cere astăzi cu atâta insistență, cu deosebire de politica formală și de suprafață, de până acum, este o politică de creare de personalități sociale, adică o politică de creare a elitelor. "Textul reproduș din conferința menționată - tipărită sub formă de studiu în revista "SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ", anul IV (1942), nr. 7-12, cu titlul ȘTIINȚA ȘI PEDAGOGIA NAȚIUNII, retipărit în volumul SOCIOLOGIA MILITANS, II, București, 1946, pp. 284 - 302 - pune semnul egalității între noțiunile "elită" și "personalitate socială". Problema nu era lipsită de actualitate într-o Românie intrată în războiul pentru reîntregirea unor teritorii răpite prin fraudă neamului românesc, când veleitari din toate grupurile sociale, mai cu seamă politice, dădeau buzna la "porțile privilegiului" (cuvintele puse între ghilimele fuseseră rostite, în alt context, de către Mihai Eminescu), nu prin muncă și prin merit, ci printr-o "selecție negativă" a personalităților,

și ea nu și-a pierdut deloc actualitatea.

Elita, personalitatea creatoare sau personalitatea socială înseamnă, în concepția lui Dimitrie Gusti, o sinteză creatoare a elementelor iraționale și raționale ale omului. "Înseamnă acea sinteză creatoare dintre acele motive afective, profunde și inerente omului care sunt: iubirea de sine, simpatia și religiozitatea, unite cu acel imperiu al scopurilor, cu acel domeniu de mijloace și scopuri în care ne naștem, trăim și murim și în care ne zbatem, ca să alegem cel mai bun mijloc pentru cel mai bun scop al vieții noastre. Această combinație de afecte și de mijloace, de proiecție a voinței în lungime, urmărind scopul cel mai bun, deci cel mai îndepărtat, întrebuițând cele mai bune mijloace pentru a se ajunge la acest scop, aceasta formează personalitatea socială. Iată o concepție care este foarte scumpă vederilor mele sociologice și etice și care justifică pentru ce personalitatea socială creatoare înlătură marea controversă dintre egoism și altruism, individ și societate; ea le împacă și creează ceva nou, o încadrare voluntară a individului în viața colectivă și rezolvarea antinomiilor și contradicțiilor

care au pus mult pe gânduri pe pedagogii din toate timpurile. A crea această personalitate socială este scopul cel mai înalt al școlii. O personalitate este, în același timp, o individualitate puternică, o individualitate conștientă de valoarea ei proprie, care știe să asculte și știe să comande, care știe tocmai să dezvolte toate însușirile ce fac pe adevărații și bunii cetățeni și se inserează voluntar în rosturile superioare ale colectivității în care trăiește; iată scopul final al eticii pedagogice (...). Sigur, societatea românească are nevoie de conducători, de o elită a societății și a politicii de stat".

Caracterizată în termenii "realismului sociologic" din sistemul lui Dimitrie Gusti, care stă sub semnul voinței sociale, această definire a personalității sociale (personalitate creatoare sau elită) presupune un "împătrit voluntarism". El constă în (1) voința de a fi ceea ce ești (actualizarea maximă a potențialului personalității), (2) voința de participare la viața socială ("adică la structura și funcțiunea unității sociale din care face parte, ca și la viața Totului, deci o încadrare voluntară, o disciplină voită și conștientă"), (3) voința de a crea în sânul națiunii valori sociale și culturale, indiferent de mărimea lor, (întrucât două lucruri încununează personalitatea socială: un maximum de responsabilitate față de sine însăși și față de Țară și apoi creațiunea, adică transformarea realității de astăzi, pe care o cunoaște, într-un maximum de realitate nouă"), (4) voința de a persevera în realizarea, cu curaj și cu spirit de sacrificiu, a scopurilor sociale și naționale ("în sensul celor trei rosturi amintite mai sus, ceea ce formează, cu un vechi cuvânt rezumativ, caracterul personalității, obiectul unei științe noi: caracterologia").

Personalitatea socială nu se naște,

ci se face. Ea se înfăptuiește în societate, îndeosebi prin mijlocirea sistemului de învățământ, și în afara lui, în cadrul unui sistem social, în care individualitatea cuiva nu se pierde, ci își păstrează caracteristicile proprii, integrându-le, însă, în totul social-cultural din care face parte, cu maximă responsabilitate față de sine însăși și față de semenii săi, urmărind, tot timpul, înfăptuirea scopurilor sociale și naționale ale comunității în care trăiește. După cum vor fi îndeplinite aceste scopuri, așa vor fi, ori, propriu-zis, nu vor fi personalitățile sociale, creatoare sau elitele unei națiuni. Organizații politice, declarații de bună credință, discursuri parlamentare, manifeste către populație, mai cu seamă, în timpul campaniilor electorale - fără cuprins solid - sună frumos, dar atât.

Declarațiile de intenții care nu devin realități nu-s nimic altceva decât iluzii care hrănesc, în timpuri de criză, mulțimile. Or, românii sunt sături de iluzii de aproape 2 000 de ani, când, așezați la "răspântia unor imperii ucigătoare de nații" ori, după vorbele lui Grigore Ureche, "în calea răutăților", au constatat că nu pot deveni ei înșiși decât "prin noi înșine".

Cei care cred în viitorul României de mâine găsesc în ideile lui Dimitrie Gusti despre personalitatea socială credo-ul lor înșis. Ei își dau seama că personalitatea socială înseamnă, la urma urmelor, personalitate națională, de vreme ce națiunea este, în sistemul lui Dimitrie Gusti, singura unitate socială suficientă sieși pe teritoriul unui stat și de vreme ce statul se află în slujba națiunii, nu națiunea în slujba statului.

■ Ion Mihail POPESCU